

СУКУПНІСТЬ ЕЛЕМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

О.О. Григорян

*Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
(м. Харків, Україна)*

e-mail: Aleksandra.gry.jee@gmail.com; ORCID: 0000-0001-9530-6042

Актуальність дослідження зумовлена потребою у створенні комплексного підходу для розвитку економіки України. Визначається не тільки необхідністю вирішення локальних завдань із вдосконалення окремих елементів економічної системи, але і потребою у створенні комплексного механізму впровадження інновацій суб'єктами господарювання. Результати теоретичних досліджень і практичного досвіду пов'язаних із розробкою механізму впровадження інновацій. У зв'язку з цим ця стаття спрямована на виявлення елементів механізму впровадження інновацій. Провідним методом дослідження цієї проблеми є метод систематизації та аналізу даних теоретичних досліджень, який дає можливість комплексно розкрити сутність і необхідність впровадження інновацій. У статті представлено різноманітність підходу до механізму впровадження інновацій вченими теоретиками українськими, закордонними, розкрито поняття інновацій, механізм впровадження, обґрунтовано необхідність вдосконалення механізму впровадження інновацій суб'єктами господарювання. Сьогодні кожна організація країни працює в умовах нестабільності та невизначеності зовнішнього і внутрішнього середовища і, відповідно в умовах ризику. Суб'єкти господарювання в процесі досягнення своїх цілей стикаються з відповідними ризиками щодня. Організація зазначає, який результат вона сподівається отримати; цей результат є відправною точкою формування портфелю стратегічних напрямів її розвитку. Нові стратегічні ініціативи здатні відкрити привабливі можливості. Для ґрунтовного дослідження ролі впровадження інноваційного механізму для розвитку національної економіки за сучасних умов необхідно простежити етапи цього феномена. Матеріали статті становлять практичну цінність для тих, хто цікавиться економікою на мікрорівні, хто розширяє свої знання в цій галузі. Ця тема дуже важлива, тому що інновації відіграють важливу роль у розвитку кожної компанії, інновації впливають на ефективність роботи підприємств, діяльність підприємств позначається на розвитку економіки. Дослідження спрямовано на успіх та розвиток економіки України.

Ключові слова: *інвестиції, розвиток, механізм впровадження інновацій суб'єктами господарювання, раціоналізаторська пропозиція, характеристика інновацій.*

ВСТУП

Сучасне суспільство називають інформаційним, іноді постіндустріальним, яке супроводжується системними змінами і являє собою складну ієрархічну систему взаємовідносин органів управління, видів економічної діяльності, підприємств і членів суспільства. Управління постіндустріальним суспільством неможливе без глибокого вивчення та адаптації до нових умов.

Є припущення, що економіка України в 2022 р. наразі перебуває у кризовому стані через військові дії. Найоптимальнішим є

системний підхід в управлінні інноваційною діяльністю, який забезпечить стабільний розвиток економіки та швидку адаптацію до змін світового ринку. Інноваційна діяльність підприємства за своєю економічною природою має комплексний характер, інструментом стратегічного управління є інновації, які охоплюють сфери виробничої, фінансової, інвестиційної діяльності, які впливають на окремі фактори мікросередовища, викликають зміни в усіх перерахованих галузях.

Поставлено такі завдання: дослідити та виявити взаємозв'язок в оцінці наукових підходів у визначенні терміна «інновація»;

розкрити сутність та взаємозв'язок понять новизна, інновація; розгляд інноваційного потенціалу України в особливих умовах 2022 р.; уточнити понятійний апарат, види та характеристики, місце України на світовому ринку за показниками продуктивності праці та технологічними можливостями.

Мета дослідження статті — поглиблення теоретико-методичних засад щодо вдосконалення економічного механізму стимулювання інноваційної діяльності в умовах перебудови світової та національної економік, конкурентоспроможних промислових підприємств, які перебувають у складних життєвих обставинах, де є обмеження власних фінансових ресурсів, висока вартість залучених коштів та ризиковий характер інноваційної діяльності підприємств, що стримує розвиток у зв'язку з війною.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Україна — автохтонна держава, населена постійними корінними жителями, які утвердилися в процесі еволюційного розвитку. Основними недоліками економічного потенціалу України порівняно з країнами Німеччини, Франції, Великої Британії та Італії є низька ефективність виробництва, технологічна відсталість, мала продуктивність праці, наслідки ковіду та ведення військових дій.

Авторка підтримує думку про те, що поширення інновацій у XXI ст. є вирішальними чинниками розвитку світової економіки. Необхідно постійно знаходити і постійно впроваджувати інновації в практику. Сучасна економіка стає динамічною і потребує інновацій, де існує ринкова конкуренція в країнах, тому вона стає глобальною.

Публікації українських вчених висвітлюють системний підхід до впровадження інновацій на суб'єктах господарювання, особливо це проявляється в 2020–2022 рр. у роботах таких дослідників, як О.С. Літвінов, С.М. Капталан [1], О.М. Колодізев [2], О.С. Мороз [3], Н.М. Внукова [4; 5], О.М. Ястремська [6], Л.Л. Антонюк [7].

Вчені Літвінов О.С., Капталан С.М. [1] у сучасній економіці «вважають інновації головним елементом сучасних технологій». Технологія є важливим чинником, що стоїть за всім, як обсяг знань, що використовується в процесі виробництва та обробки товарів і послуг. Вона включає триєдність таких концепцій, як «технологія процесу», «технологія продукту» і «технологія управління», та базується на методах і прийомах послідовності операцій і процедур».

О.М. Колодізев [2] досліджує «проблематику» системи фінансового стимулювання інноваційної діяльності на використанні різноманітних інструментів, які розроблені з метою підтримки та найефективнішого фінансування найбільш технологічних секторів економіки України.

О.С. Мороз [3] пропонує такий механізм управління інноваційною діяльністю, який охоплює всі питання виробничої, комерційної, науково-постачальницької діяльності суб'єкта господарювання, забезпечуючи збалансований розвиток складових інноваційного розвитку підприємства.

Внукова Н.М. досліджує і розробляє теоретичні положення та практичні рекомендації щодо розвитку інновацій у суспільстві через зацікавленість Google Trends та Decision Making Helper [4; 5]. Пошукова система Google Trends надає широкі можливості для визначення рівня зацікавленості користувачів основними тенденціями розвитку економіки держави та сфери суспільного життя. Дослідження свідчать, що в інноваційній діяльності переважає англійська складова інноваційно-орієнтованих змін. Термін інноваційність не є затребуваним, пошукові системи не ототожнюють поняття стартапів та інновацій, оскільки стартапи вважаються швидше проектами, що швидко розвиваються, а не інноваційними. Це гальмує інтерес до стартапів.

О.М. Ястремська [6] розробляє методологічний підхід до модернізації інноваційної політики підприємства, проводить деталізацію схеми механізму управління розвитком та місцем інновацій у цій системі промислових підприємств.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

У статті використано різні методи дослідження, серед яких аналіз та синтез — за вивчення теоретичної основи в інноваційній діяльності, де вказаний вагомий доробок у працях українських вчених, які досліджують особливості інноваційної модернізації, що простежуються в постіндустріальному суспільстві. Було також з'ясовано етапи інноваційного процесу, який дає можливість комплексно розкрити сутність та необхідність впровадження інновацій.

Авторка цього дослідження аналізує актуальні проблеми інноваційного розвитку, які потребують нагального вирішення в ситуації, де має місце порушення стабільності економічної системи в інноваційній сфері саме через нестачу в національній економіці факторів миру, кваліфікованих трудових ресурсів та фінансових ресурсів розвитку. Дослідниця здійснює синтез досліджень законодавчої бази, наукових праць українських вчених, що дає змогу зробити узагальнювальний висновок щодо необхідності впровадження інновацій як рушійної сили прогресу.

Інноваційний розвиток слід розуміти як процес господарювання, що спирається на безупинне пошуку і використанню нових пошуків і сфер реалізації потенціалу підприємства у змінних умовах зовнішнього та внутрішнього середовища.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Ресурсний аспект складається з економічного потенціалу підприємств, матеріально-трудового, фінансового, який організації мають у своєму розпорядженні для виконання запланованих робіт і послуг. Ступінь розвитку економічного потенціалу підприємства за обсягом і якістю виробничо-фінансових ресурсів (фінансовий стан підприємства, ступінь поточної платіжної спроможності, рівень заборгованості, ступінь кредитоспроможності), нематеріальні фонди, чисельність персоналу (професійні можливості в різних сферах виробництва та рівень управління), скла-

дові основного виробництва і оборотних коштів і матеріальні запаси, використання патентів, ліцензій, технологій, інформації.

Інноваційну діяльність промислових підприємств, що забезпечує його інноваційний розвиток і потребує формування та використання інтелектуальних засобів, запропоновано оцінювати за трьома основними характеристиками:

Наявність реалізованих інновацій та їх динаміка, галузеві, вартісні та результативні характеристики (кількісні).

Ступінь участі підприємства в розвитку партнерських інновацій, інноваційного співробітництва (якісна характеристика).

Основними причинами відсутності інноваційної активності на підприємствах є внутрішні та зовнішні перешкоди, обмеження (якісні характеристики) [7].

Оскільки Л.Л. Антонюк [7] доводить, що інноваційні технології є основою прискорення формування інноваційної економічної моделі розвитку країни з обґрунтуванням напрямів вдосконалення цих механізмів та технологій. Тому вчений вважає, що політичні, ідеологічні, економічні відносини тісно пов'язані між собою.

Дослідниця підтримує думку О.М. Колодізева [2], що для ефективного функціонування системи інноваційного розвитку економіки України необхідно обґрунтовано визначити ключові орієнтири, такі як проблеми вибору оптимальної структури механізму інноваційного впливу, яка включає державні суб'єкти господарювання, ринки, страхування, фінансового стимулювання.

О.М. Ястремська [6] досліджувала динамічні здібності, які відіграють важливу роль у забезпеченні конкурентних переваг підприємства, оскільки сучасний стан навколишнього середовища відрізняється нестабільним характером і потребує від суб'єктів господарювання високого динамічного креативного забезпечення.

Авторка статті згодна з цією думкою і вважає, що суб'єкти господарювання повинні швидко реагувати на зміни у зовнішньому середовищі і забезпечувати стабільний рівень інноваційної діяльності підприємства.

Проаналізувавши питання ставлення та розвитку інноваційної діяльності, де вчені приділяють значну увагу різним аспектам інноваційної сфери, інновація є кінцевим результатом інноваційної діяльності, який використовується в практичній діяльності підприємства і потребує подальшого ретельного дослідження.

Економісти-науковці швидко реагують на зміни у світі та на ринку, розрізняють етапи безпечних і небезпечних часів в історії людства, прогнозують кризи та формують моделі подолання їх наслідків, які окреслюють нові реалії епохи, в якій перебуває світова економіка. Світова економічна криза не оминула й Україну та загострила нові проблеми: пандемію, військові дії на території держави, безробіття, екологічні загрози. Однією з причин відставання економіки України від світових тенденцій є втрата довіри населення до всіх інститутів, криза довіри до банківської діяльності. Це призводить до того, що значні грошові кошти населення можна інвестувати лише з надзвичайно високими швидкими доходами, а не вивозити за кордон. Військові дії — це реальна небезпека екологічної катастрофи, яка загрожує існуванню цивілізації, це несе загрози деструктивні процеси для бізнесу та життєдіяльності людей. Тому ми шукаємо моделі як еволюційно прогресивний процес, у результаті якого відбуватимуться кількісні та якісні зміни в житті нашого суспільства, що приведе до відновлення видів бізнесу, товарів і послуг, покращання якості життя людей, економічного розвитку країни.

Проаналізувавши різні визначення інновацій та етапи їх становлення, можна констатувати, що інновації мають провідне значення для економічного та соціального розвитку держави. Дослідженню різноманітних аспектів інноваційної сфери приділяють увагу іноземні та вітчизняні науковці, однак вона потребує подальшого ґрунтовного вивчення та корекції причин, що відбуваються у період з 2020 по 2022 рр., таких як пандемія, введення воєнного стану на території України, наслідки окупації території, коли будується інклюзивне суспільство.

Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму в Global Competitiveness Report 2017–2018, Україна посіла 81 місце серед 137 досліджуваних країн, піднявшись на чотири позиції. За складовими показниками, що характеризують ефективність ринків, серед 137 країн 120 місце — за ефективністю фінансових ринків і 86 — за ефективністю ринку праці. Готовність до адаптації технологій та інновацій оцінюється на рівні 81 місця, «Ринкові інститути» — 118 місце, а розвиток бізнесу — 90 [8].

Міжнародний валютний фонд прогнозує на 2022 р. падіння ВВП на 35%. За даними НБУ, за січень–березень 2022 р. населення втратило 160 млн грн, рівень інфляції у жовтні сягав 102,5%. Ці перелічені фактори серйозно стримують економічну активність упродовж багатьох років [9]. Як зазначають експерти, у визначенні загальних потреб інвестиції є комплексною програмою.

Важливим показником соціально-економічного розвитку країни виступає рівень благоустрою населення. Якщо цей рівень погіршується, то життя різних категорій громадян також знижується. Для швидкого реагування в суспільстві важливе місце посідають соціальні інновації. Особливий інтерес виявляється в кризових ситуаціях. У поєднанні з такими чинниками, як демографічне старіння населення, з незначною кількістю власних сировинних ресурсів, військовими діями, зменшенням кваліфікованих працівників намічається тенденція, яка істотно може вплинути на конкурентоспроможність українського виробництва.

Проблеми політики, економіки та суспільства не розглядаються всупереч питанням інклюзивної освіти. Ринкова економіка змушена використовувати широкий доступ до освіти, щоб формувати затребуваний тип індивідів із необхідними освітніми навиками. Інклюзивні ринки стають рушіями процвітання та починають розквітати на користь усім прошкарам освіти, якщо вони спираються на технологічне вдосконалення та широкий доступ до освіти. Революційний потенціал інновацій,

які безперервно виштовхують недосконалі підходи за межі ринку споживача, де спрацьовує у сфері технологій, способів виробництва у просторі перетворень, нововведень ринку світу. Сучасна економіка як ніколи раніше, прагне бути інклюзивною. Проведено дослідження, згідно з якими інновації та інклюзивність містяться в основі відновлення економіки, а етнічна різноманітність корелюється з більш імовірною успішністю, що виступає важливою конкурентною перевагою, яка дає можливість людям як проявити себе, так і згуртуватися в команді [10–12].

Щоб розв'язати проблему якісної освіти були спрямовані зусилля урядів усіх країн світу та наддержавних інститутів щодо таких питань: недостатності цифрових навиків із метою забезпечення готовності громадян до життя та роботи в нових умовах. У 20 найбільших країнах витіснено новими технологіями робочі місця — 75 млн, а можуть створити — 133 млн [13].

Відповідно до індексу інноваційного розвитку, представленого агентством Bloomberg у 2018 р., Україна посідає 53 місце серед 60 досліджуваних держав, також наша країна є найгіршою за продуктивністю праці — 60 місце, що свідчить про низький рівень застосованих технологій та виробництва товарів із низькою доданою вартістю. Наша держава потрапила до трійки аутсайдерів за технологічними можливостями (58 місце), 54 — за рівнем витрат на дослідження та розробки у валовому та внутрішньому продукті, зберігає 28 місце за ефективністю вищої освіти та 35 — за патентною активністю, має потенціал до розвитку [8].

Інноваційне табло ЄС віднесло державу до групи «Інноватор, що формується», а проведений покомпонентний аналіз свідчить, що Україна має значні нереалізовані можливості в інноваційному розвитку, особливо щодо комерціалізації нововведень і у сфері захисту прав на інтелектуальну власність. До переваг відносимо зручне географічне положення, ємний ринок, наявність поглибленої та всебічної зони вільної торгівлі між Україною та ЄС,

відносно високий рівень розвитку людського потенціалу [8].

Головне завдання формування інноваційної системи України полягає в тому, щоб після завершення військових дій, стабілізації економічного становища, приєднання до основних стратегічних альянсів країн ЄС та НАТО, сформувані нові підприємницькі механізми, що забезпечують надходження інвестицій для розвитку інновацій, своєчасно співпрацювати — учбовий заклад — «з бізнесом і владою і будуть здатні поступово, по спіралі підняти національну інноваційну систему на більш високий рівень розвитку» [8].

В умовах нестабільності, невизначеності суб'єкти господарювання стикаються з ризиком щодня — доходи, які вони можуть отримати, прояв ризику, на який вони погодяться і врахують у процесі своєї діяльності. Організація зазначає, який результат сподівається отримати, цей результат є відправною точкою формування портфелю стратегічних напрямів розвитку. В статті важливим є інформація про ризик у досягненні цілей, вихід на ринок. Для цього використовується інформація, яка дає змогу встановити баланс між бажаним результатом, безпекою, інклюзивною освітою.

У сучасних глобальних умовах розвитку держави необхідно оцінити вплив інформаційного менеджменту на регулювання економічних систем та їх стан. Інноваційні підходи та пошук вдосконалення сфер регулювання та заходів впливу спрямовані на розвиток систем фінансової та екологічної безпеки.

Інноваційна діяльність через розвиток цифрових технологій реалізується регулюванням господарської діяльності у сфері Індустрії 4.0. Розвиток «інтелектуальних» виробництв дає можливість швидко та якісно змінюватися за короткий проміжок часу, доводять вчені значення інноваційних кластерів про їх виключно необхідність та їх включення в національну економіку [4; 5].

Недосконалість ринкової економіки та кризові явища сприяли створенню негативних умов для розповсюдження та акти-

візації економічної злочинності, де дедалі більше компаній несуть збитки в різних сферах діяльності. Як наслідок, ведеться підрив економік країни, і потребує застосування необхідних заходів щодо протидії шахрайству. Згідно з дослідженням World Economic Crimes Review за 2020 р., кожна друга організація у світі — 47% за останні 2 роки зіштовхувалась з різними видами шахрайства: шахрайства клієнтів — 35%, кіберзлочини — 34, привласнення активів — 31, хабарництво та корупція — 30%. За 20 років втрати від шахрайства становлять 42 млрд дол. у 99 країн. Реформування системи фінансового моніторингу, запровадження адаптаційних механізмів у сфері державного регулювання, що зумовлено необхідністю зростаючих потреб суспільства у захисті спрямовано на відповідність європейським стандартам [4; 5].

Розвиток конкурентоспроможної економіки залежить від інноваційної активності її суб'єктів. Інноваційна діяльність реалізується через інноваційні процеси. Ризик є основною умовою інноваційного процесу, оскільки будь-яка інновація містить певну невизначеність. Цю діяльність покликано фінансувати венчурні (ризикові) фонди. Вітчизняні венчурні фонди належать до такого виду бізнесу, який забезпечує оптимізацію управління витратами завдяки звільненню від сплати податку на прибуток, надають перевагу вкладенням у традиційні, надійні проекти (наприклад, будівництво, торгівля), що забезпечують швидку окупність, а більшість інноваційних проектів починають давати прибуток через 5–10 років після впровадження. І лише деякі забезпечують значні доходи [14].

Цифрова економіка розвивається в Україні з урахуванням досвіду економічних держав і передбачає регулювання господарської діяльності щодо застосування технологій [4].

Закон України «Про інноваційну діяльність» [15] відрізняється у частині стимулювання підприємств, які комерціалізують новачі з аналогічним європейським законодавством у частині стимулювання підприємств. На інноваційну діяльність у

країнах Європейського Союзу, на відміну від України, не передбачені пільги, за винятком однієї — у всіх країнах страхують інноваційні ризики, а Велика Британія — страхує 80% ризиків. Українське законодавство не передбачає страхування інновацій, що негативно відображається на розвитку інноваційної діяльності [16]. На стадії розробки «Геніальної ідеї» венчурні компанії України практично ніколи не вкладають гроші — це ризиковано, а вступають у проект, коли є експериментальна модель і складений бізнес-план. Українські дослідники вважають, що на початкових стадіях, інновації мають фінансуватися державою. Плюси і мінуси характерні на етапі, де є значний відрив темпів розвитку науки і техніки над темпами виробництва. Переваги характеризуються вибором можливостей вирішення виробничих завдань, недоліки полягають у великому масиві інформації, де потрібно обрати оптимальне рішення. Задачу вибору у розвинутих країнах вирішують через організацію конкурсів науково-технічних проектів, де є конкуренція у стадії інновації.

НТП (науково-технічний прогрес) полягає в системі «наука–техніка–виробництво», де є циклічність у генерації наукових ідей, створення і впровадження у науково-технічний процес. Науково-дослідні розробки передбачають виробництво наукового знання, нових технологій, вирішення соціально-економічних, технічних задач, що здійснюються через створення нових або удосконалення існуючих виробів та технологічних процесів [17].

Для досягнення цілей, що можуть бути альтернативними, обґрунтування обсягів фінансових і людських ресурсів за сформованими критеріями для реалізації програми з чинним планом розвитку підприємства, яке впроваджує інновацію на відповідний визначальний термін для отримання капіталу, збагачення, економіки країни [6].

Технологія виробництва є другою характеристикою інноваційних процесів, яку визначають як результат інтелектуальної діяльності та сукупність знань наукових,

технічних, організаційних щодо виконання операцій процесу виробництва, реалізації та зберігання продукції [18].

Організація виробництва — третя характеристика інноваційного процесу, що являє собою систему управлінських, логістичних, інформаційних функцій.

Основними поняттями інновацій на підприємстві на макрорівні відкривається декілька різних підходів до їх визначення. Інновація — «це нове явище, новаторство або будь-яка зміна, яка вноситься суб'єктів господарювання у діяльність із метою підвищення своєї конкурентоспроможності, як на внутрішньому, та і на зовнішньому ринках» [7].

Інновації — «використання нових ідей, науково-технічних розробок та будь-яких нових творчих досягнень з метою отримання більш значущих ефективних і корисних результатів в інтересах людини і суспільства в цілому» [14].

«Інновації — новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [15].

На сьогодні є радикальним та комплексним вплив інноваційного чинника на підприємстві. Особливо виділяють серед

проблеми управління технологічно-інноваційним розвитком на підприємстві, зумовлюються непередбачуваністю економічної ситуації та вимагають розроблення механізму управління впровадженням технологічних інновацій.

«Інноваційна діяльність — вид діяльності суб'єктів господарювання, спрямований на появу нових або вдосконалених рішень, оформлених в інноваціях» [20].

«Інноваційна діяльність — це діяльність, спрямована на оновлення існуючого, створення та використання нового конкурентоспроможного продукту (товару, технології, способу виробництва) з метою більш повного задоволення суспільних потреб (підвищення продуктивності праці, якості продукції, зниження її собівартості)» [21].

У Законі України [15] визначено «діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок та зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг».

Комерціалізація є ефективним завершенням інноваційного процесу, де на ринок виходить інноваційний продукт (інновація). Основна ознака інноваційного продукту є його конкурентоспроможність, що підтверджується підвищенням попиту на ринку, завдяки якісним ціновим та іміджевим характеристикам. На *рис. 1* пред-

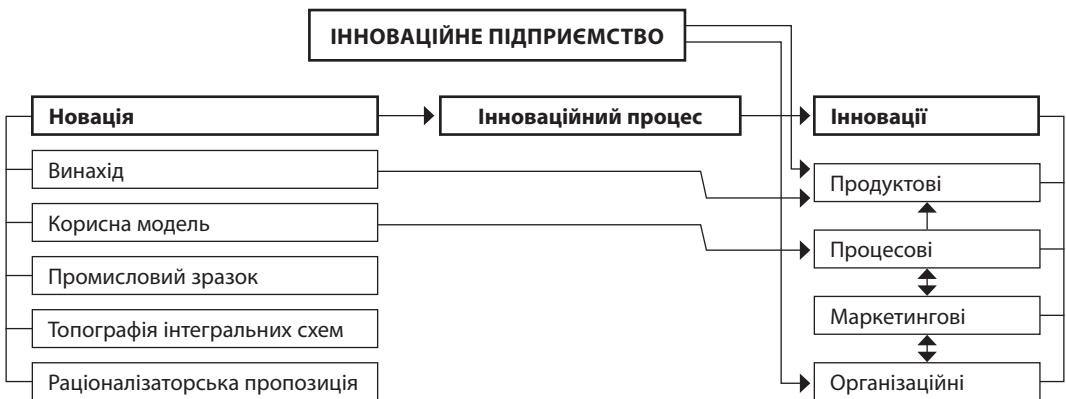

Рис. 1. Види інновацій та нововведення в промисловості

Примітка: побудовано автором на основі даних [22; 23].

ставлена класифікація складових інноваційного процесу у промисловості.

Винахід у промисловості є різновидом новацій, якому мають бути властиві промислова придатність, новизна і винахідницький рівень. Процес (спосіб, продукт, застосування нового продукту чи процесу за новим призначенням) відносять до нового винаходу.

Корисна модель (малим винаходом) іноді називають корисну модель, як об'єкт промислових новацій, є близькою до винаходу. Об'єктами як винаходу, так і корисної моделі виступають продукт, культура рослин, тварин і продукт, пристрій, речовина, штамп мікроорганізму тощо; процес (спосіб), а також нове застосування нового продукту чи процесу.

Закон України «Про охорону прав на винаходи корисні моделі» [24] в ст. 6 передбачає перелік об'єктів, що не можуть одержати правову охорону як корисні моделі. Промисловий зразок — це результат творчої діяльності людини в галузі художнього конструювання. Якщо винахід і корисна модель є технічними (технологіч-

ними) рішеннями, то промисловий зразок є дизайнерським рішенням. Корисна модель відрізняється від винаходу тим, що їй притаманні дві характеристики: новизна та промислова придатність.

Художнє конструювання (дизайн) — вид художньої діяльності, з проектування промислових виробів, які мають естетичні властивості [25].

Раціоналізаторська пропозиція — це локальна місцева новація підприємства, є корисною для підприємства, в якому вона подана, якщо її використання дає змогу підвищити економічну ефективність. Якщо пропозиція знижує надійність та інші показники якості продукції або погіршують умови праці, або збільшують рівень забруднення природнього навколишнього середовища — об'єкти не визнаються промисловими раціоналізаторськими.

У 2019 р. найбільші видатки на інновації становили 14 220,9 млн грн, найменші — 12 180,1 млн грн.

Переважно фінансування інноваційної діяльності відбувалося у вигляді саме фінансування, незначна кількість обсягів фінансування з бюджету, отримання коштів у вигляді іноземних інвестицій має несистемний характер. Досліджуючи технологічно розвинені країни, можна виокремити деякі ефективні інструменти підтримки розвитку інноваційної сфери: державне забезпечення позик, зменшення податкового навантаження під час виконання науково-дослідних, конструкторських робіт, зменшення кредитного відсотка для підприємств, які активно застосовують для інновацій, надання податкового кредиту (оптимізація суми податкових зобов'язань, можливість отримання податкових кредитів від банків, оптимізація оподаткування доходу, державне фінансування інфраструктури), що забезпечує інноваційний розвиток, застосування цільового розподілу бюджетного фінансування для стимулювання інноваційної діяльності [19]. Інновації потрібні не галузі загалом, а конкретному підприємству, які залучають їх для розвитку власного виробництва, а на динаміку і темпи розвитку національ-

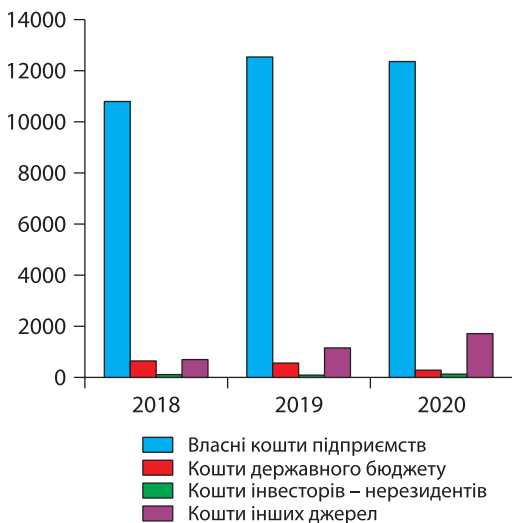

Рис. 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні впродовж 2018–2020 рр., млн грн

Примітка: побудовано автором на основі даних [26].

Ознаки: ринок; функції, які виконуються, стадії охоплення інноваційного процесу; види економічної діяльності; географічне охоплення; види послуг, що надаються; сфера діяльності; ступінь інформатизації; форми власності; масштаб діяльності; ступінь інтеграції

РИНОК:

- інноваційних науково-технічних пропозицій (НДДКР),
- послуг венчурних підприємств (інформаційних та консалтингових послуг, консультування),
- патентів, ліцензій, дозволів, ноу-хау,
- фінансових і страхових, виробничих послуг,
- нерухоності, послуг зі стандартизації та сертифікації продукції,
- посередників з реклами та продажу,
- збуту інноваційної продукції, технологій, послуг,
- праці

За функціями, які виконуються:

- планування і прогнозування,
- інформаційні, кадрові, фінансові, стимулювання, координації, виробничі, просування і збуту, експертної оцінки, сертифікації

За стадіями охоплення інноваційного процесу:

- на окремих стадіях,
- реалізують свою діяльність протягом всього циклу

За видами економічної діяльності:

- агропромисловий паливно-енергетичний комплекс,
- освіта, наука, культура,
- транспорт, зв'язок, інформатика,
- промисловість, металургійна та металообробка, машинобудівна, автомобільна, суднобудівна, атомна, ядерна, обробна, космічна та авіаційна, легка та деревообробна, харчова,
- відходи виробництва та вторинна сировина, будівництво

За географічним охопленням:

- міжнародні,
- національні,
- регіональні,
- локальні.

За видами послуг, що надаються:

- безпосереднє забезпечення функціонування суб'єктів інноваційної діяльності,
- посередницькі, інші специфічні структури

За сферою діяльності:

- науково-дослідна,
- фінансово-кредитна,
- інформаційно-аналітична,
- організаційно-технічна

За формами власності:

- державні,
- приватні,
- змішані

За ступенем інформатизації:

- віртуальні,
- за географічною адресою (з фізичним місцезнаходженням)

За ступенем інтеграції:

- автономні,
- інтегровані

В залежності від масштабу діяльності:

- малі,
- середні,
- великі

Рис. 3. Класифікація складових елементів інноваційної інфраструктури України
Примітка: побудовано автором на основі даних [20; 22].

ної інноваційної системи впливає чинник, ступінь розвиненості інноваційної інфраструктури країни.

Основні елементи національної інноваційної системи України поки що функціонують ізольовано один від одного, що і викликає неефективність її дії. До основних складових елементів інноваційної інфраструктури країни відносимо ті, що відображені на *рис. 3*. Враховані чинники, які більшою мірою впливають на формування економічного механізму інноваційної діяльності й визначають можливість покращання інноваційної діяльності, задоволення потреб суб'єктів господарювання, дають змогу сформулювати методи захисту від впливу та резерви підвищення ефективності діяльності підприємства.

Заохочення різноманітності інклюзивної культури та лідерства, добра економічна освіта виступає важливою конкурентною перевагою, яка дає можливість людям як проявити себе, так і згуртуватися в команді, досягти результатів, позитивних для підприємства економіки загалом [27].

ВИСНОВКИ

Авторка з'ясувала саму суть інновацій, інноваційного розвитку, а також вивчила сучасний стан інноваційного розвитку України, його тенденції та недоліки. Зроблено висновок, що інноваційна діяльність — це процес, спрямований на реалізацію креативних ідей, систематизувала погляд сучасних українських науковців, що досліджували процес механізму впровадження інновацій, що використовується у практичній діяльності в наукових дослідженнях та розробках. Було досліджено, що інновація вдосконалюється, стає більш ефективною, набуває особливих спожив-

чих властивостей і нові сфери застосування. Також доведено, що інноваційні процеси, впливають на розвиток економіки, а високий рівень розвинутої економіки сприяє швидкому і ефективному впровадженню у виробництво інноваційних процесів. У науковій статті було подано визначення та запропоновано нове трактування поняття інновацій. Встановлено, що проблема впровадження інновацій у період військових дій проходить і долає низку бар'єрів, однак інновації не працюють чітко за правилами, які були встановлені раніше. У сучасних умовах суб'єктам господарювання необхідно переходити на шлях інноваційного розвитку, генерувати та впроваджувати нові інновації. Розробляти останні та створювати такі, які відповідають сучасним тенденціям наукового розвитку.

Інноваційний тип економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міцність нашої країни, а в перспективі в мирний час.

Успішний розвиток інноваційної діяльності підприємства можливий за умови своєчасного формування та реалізації цільових комплексних програм, проведення яких сприятиме успішному стратегічному управлінню економічними ресурсами суб'єкта господарювання, запровадженню конкурсного відбору, призначення відповідальних виконавців, виявлення існуючих проблем розвитку підприємства, формування основних цілей, визначення та розробка заходів основних цілей, узгодження програми та обсягів фінансування з чинного законодавства та з визначеним терміном у суспільстві з відповідною етнічною групою та інклюзивною освітою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літвінов О.С., Капталан С.М. Визначення сутності та складових організаційно-економічного механізму управління підприємством в умовах інноваційного розвитку. *Управління розвитком*. 2016. № 3 (185). С. 59–65.
2. Geets V.M., Demchyshak N.B., Droga Y.B. et al. Classification of financial instruments for stimulating innovative activities. Section I. Innovative directions of financial market development. 2019. 264 p.
3. Мороз О.С. Розробка механізму управління інноваційним розвитком машинобудівних підприємств. *Технологический аудит и резервы производства*. 2016. Вип. 1.3 (27). С. 57–62.
4. Внукова Н.М. Визначення чинників розвитку господарської діяльності у цифровій економіці

- Індустрії 4.0. *Сучасні проблеми права та інноваційної економіки*: зб. наук. праць науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку України № 3 за матеріалами інтернет-конференції (м. Харків, 26 берез. 2021 р.). Харків: НДІ ПЗІР НАПрН України, 2021. С. 36–43.
5. Kluiev O., Vnukova N., Hlibko S. et al. Estimation of the level of interest and modeling of the topic of innovation through search in Google. *Computational Linguistics and Intelligent Systems*. 2021. URL: <https://www.researchgate.net/publication/341607017>
 6. Iastremska O.M., Strokovych H.V., Iastremska O.O. and Kumar A. The targeted complex programme of investment and innovation development enterprises: suggestions for forming and implementing activities *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2020. Т. 2, № 33. С. 283–294.
 7. Антонюк Л.Л. Цифрова економіка: вплив інформаційно-комунікаційних технологій на людський капітал та формування компетентностей майбутнього: моногр. КНЕУ, 2021. 337 с.
 8. Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження від 10.07.2019 р. *Кабінет Міністрів України*. № 526-р.
 9. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-pro-potochniy-stand-ta-perspektivi-ekonomiki-ukrayini>
 10. The Global Risks Report 2022. 17th Edition is published by the World Economic Forum. 116 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf3
 11. Кравченко А.А., Ліпін М.В. Варіації інклюзії та ексклюзії в альтернативах економіки, політики і освіти. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2022. Т. 36. С. 55–62.
 12. Ward K. People Power: Inclusive Economic Recovery Means Leveraging All of Human Potential. URL: <https://www.oecd-forum.org/posts/people-power-inclusive-economic-recovery-means-lever-aging-all-of-human-potential>
 13. Лігоненко Л.О. Цифрові навички українців: результати самооцінки, висновки та заходи для подолання цифрової інклюзії. *Економічний форум*. 2022. Т. 1.1. С. 21–34.
 14. Немчин О. Сучасний стан інноваційного розвитку України. *Інтелектуальна власність*. 2003. Т. 1. С. 32–39.
 15. Про інноваційну діяльність: Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 14.
 16. Александрова В.А., Артюмова М.І., Бажал Ю.М., Борангівський О.І. Економіка України: Стратегія і політика довгострокового розвитку / за ред. В.М. Геєць. Київ: Фенікс, 2003. 1008 с.
 17. Колодяжна І.В., Борблік К.Е. Джерела фінансування інноваційної діяльності підприємств України. *Економіка і суспільство*. 2017. Т. 9. С. 448–453.
 18. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій: Закон України від 14.09.2006 р. № 143-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 45. Ст. 434.
 19. Foreign Investment Opportunity in Ukraine. URL: <https://india.mfa.gov.ua/en/news/5752-foreign-investment-opportunity-in-ukraine>
 20. Ілляшенко С.М. Менеджмент та маркетинг інновацій: моногр. / за ред. С.М. Ілляшенка. Суми: Університетська книга, 2004. 616 с.
 21. Файчук О.М. Інноваційний процес як рушійна сила економічного зростання. *Бізнес Інформ*. 2013. № 10. С. 66–70.
 22. Шликова В.О. Сценарний підхід до оцінки впливу науково-інноваційної діяльності на економіку України. *Модельовання регіональної економіки*. 2014. Т. 1. С. 358–365.
 23. Коссак В.М., Якубівський І.Є. Право інтелектуальної власності: підруч. Київ: Істина, 2007. 208 с.
 24. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 32.
 25. Про охорону прав промислові зразки: Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 7. Ст. 34.
 26. Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств. URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ni/dj_fin_igpp/dj_fin_idpp_u.htm
 27. Dixon-Fyle S., Dolan K., Hunt V. and Prince S. Diversity wins: How inclusion matters. New York: McKinsey & Company, 2020. URL: <http://dln.jaipuria.ac.in:8080/jspui/bitstream/123456789/1340/1/McKinsey%20Report%20-%20Diversity-wins-How-inclusion-matters.pdf>

REFERENCES

1. Litvinov, O.S. & Kaptalan, S.M. (2016). Vyznachenня сутnosti ta skladovykh orhanizatsiino-ekonomichnogo mekhanizmu upravlinnia pidpriemstvom v umovakh innovatsiinoho rozvytku [Determination of the essence and components of the organizational and economic mechanism of enterprise management in the conditions of innovative development]. *Upravlinnia rozvytkom — Economy of industry*, 3, 185, 59–65 [in Ukrainian].
2. Geets, V.M., Demchysyak, N.B., Dropa, Y.B. et al. (2019). Classification of financial instruments for stimulating innovative activities. Section 1. Innovative directions of financial market development, 264 [in English].
3. Moroz, O.S. (2016). Rozrobka mekhanizmu upravlinnia innovatsiynym rozvytkom mashynobudivnykh pidpriemstv [Development of a management mechanism for the innovative development of machine-building enterprises]. *Tekhnolohycheskyi audyt u rezervah proizvodstva — Technological audit and reserves production*, 1.3, (27), 57–62 [in Ukrainian].
4. Vnukova, N.M. (2021). Vyznachenня chynnykiv roz-

- vytku hospodarskoi diialnosti u tsyfrovii ekonomitsi Industrii 4.0 [Determination of factors of economic development in the digital economy of Industry 4.0]. *Suchasni problemy prava ta innovatsiynoi ekonomiky: zbirnyk naukovykh prats' naukovo-doslidnoho instytutu pravovoho zabezpechennya innovatsiynoho rozvytku Ukrainy № 3 za materialamy internet-konferentsiyi [Modern problems of law and innovative economy: a collection of scientific works of the Research Institute of Legal Support of Innovative Development of Ukraine No. 3 based on the materials of the Internet conference]*. (pp. 36–43). Kharkiv [in Ukrainian].
5. Kliuiev, O., Vnukova, N., Hlibko, S. et al. (2021). Estimation of the level of interest and modeling of the topic of innovation through search in Google. *Computational Linguistics and Intelligent Systems*. URL: <https://www.researchgate.net/publication/341607017> [in English].
 6. Iastremska, O.M., Strokovych, H.V., Iastremska, O.O. & Kumar, A. (2020). The targeted complex programme of investment and innovation development enterprises: suggestions for forming and implementing activities. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, 2 (33), 283–294 [in English].
 7. Antoniuk, L.L., Poruchnyk, A.M. & Savchuk, V.V. (2003). *Innovatsii: teoriiia, mekhanizm rozrobky ta komertsializatsii [Innovations: theory, mechanism of development and commercialization]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
 8. Stratehiia rozvytku sfery innovatsiynoi diialnosti na period do 2030 roku: rozporiadzhennia vid 10.07.2019 [Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period until 2030 order of 10.07.2019]. *Kabinet Ministriv Ukrainy — Cabinet of Ministers of Ukraine*, 526-p. [in Ukrainian].
 9. Natsionalnyi bank Ukrainy [National Bank of Ukraine]. (nd.). URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-pro-potochniy-stand-ta-perspektivi-ekonomiki-ukrayini> [in Ukrainian].
 10. The Global Risks Report 2022. 17th Edition is published by the World Economic Forum. 116 p. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_The_Global_Risks_Report_2022.pdf3 [in English].
 11. Kravchenko, A.A. & Lipin, M.V. (2022). Variatsii inkluzii ta ekskluzii v alternatyvakh ekonomiky, polityky i osvity [Variations of inclusion and exclusion in alternatives of economics, politics and education]. *Aktualni problemy filozofii ta sotsiologii — Actual problems of philosophy and sociology*, 36, 55–62 [in Ukrainian].
 12. Ward, K. People Power: Inclusive Economic Recovery Means Leveraging All of Human Potential. URL: <https://www.oecd-forum.org/posts/people-power-inclusive-economic-recovery-means-lever-aging-all-of-human-potential> [in English].
 13. Lihonenko, L.O. (2022). Tsyfrovii navychky ukraintsiv: rezultaty samoostinky, vysnovky ta zakhody dla podolannia tsyfrovoi inkluzii [Digital skills of Ukrainians: results of self-assessment, conclusions and measures to overcome digital inclusion]. *Ekonomichnyi forum — Economic Forum*, 1.1, 21–34 [in Ukrainian].
 14. Nemchyn, O. (2003). Suchasnyi stan innovatsiynoho rozvytku Ukrainy [Current state of innovative development of Ukraine]. *Intelektualna vlasnist — Intellectual Property*, 1, 32–39 [in Ukrainian].
 15. Pro innovatsiynu diialnist: Zakon Ukrainy № 40-IV vid 04.07.2002 [On innovative activity: Law of Ukraine No. 40-IV from July 4th, 2002]. (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Information from the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15#Text> [in Ukrainian].
 16. Aleksandrova, V.A., Artomova, M.I., Bazhal, Yu.M., Boranhivskiyi, O.I. & Heiets, V.M. (Ed.). (2003). *Ekonomika Ukrainy: Stratehiia i polityka dovrostrokovoho rozvytku [Digital economy: the impact of information and communication technologies on human capital and formation of future competencies]*. Kyiv: Feniks [in Ukrainian].
 17. Kolodiazna, I.V. & Borblik, K.E. (2017). Dzherela finansuvannia innovatsiynoi diialnosti pidpriemstv Ukrainy [Sources of financing innovative activities of enterprises of Ukraine]. *Ekonomika i suspilstvo — Economy and society*, 9, 448–453 [in Ukrainian].
 18. Pro derzhavne rehuliuвання diialnosti u sferi transferu tekhnolohii: Zakon Ukrainy vid 14.09.2006 [On state regulation of activities in the field of technology transfer: Law of Ukraine from September 14th, 2006]. (2006). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*, 45, art. 434 [in Ukrainian].
 19. Foreign Investment Opportunity in Ukraine. URL: <https://india.mfa.gov.ua/en/news/5752-foreign-investment-opportunity-in-ukraine> [in English].
 20. Iliashenko, S.M. (Ed.) (2004). *Menedzhment ta marketynh innovatsii [Management and marketing of innovations]*. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].
 21. Faichuk, O.M. (2013). Innovatsiyni protses yak rushiina sya ekonomichnogo zrostantia [Innovative process as a driving force of economic growth]. *Business Inform — Business Inform*, 10, 66–70 [in Ukrainian].
 22. Shlykova, V.O. (2014). Stsenarnyi pidkhid do otsinky vplyvu naukovo-innovatsiynoi diialnosti na ekonomiku Ukrainy [A scenario approach to assessing the impact of scientific and innovative activities on the economy of Ukraine]. *Modeliuвання rehionalnoi ekonomiky — Modulation of the regional economy*, 1, 358–365 [in Ukrainian].
 23. Kossak, V.M. & Yakubivskiyi, I.Ye. (2007). *Pravo intelektualnoi vlasnosti [Intellectual property law]*. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
 24. Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 [On protection of rights to inventions and utility models: Law of Ukraine from December 15th, 1993]. (1994). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Information of the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> [in Ukrainian].
 25. Pro okhoronu prav promyslovi zrazky: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 [On the protection of industrial design rights: Law of Ukraine from December 15th, 1993]. (1993). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy — Infor-*

- mation from the Verkhovna Rada of Ukraine*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> [in Ukrainian].
26. Dzherela finansuvannya innovatsiinoi diialnosti promyslovykh pidpriemstv [Sources of financing innovative activities of industrial enterprises]. (nd.). URL: https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/ni/dj_fin_igpp/dj_fin_idpp_u.htm [in Ukrainian].
27. Dixon-Fyle, S., Dolan, K., Hunt, V. & Prince, S. (2020). Diversity wins: How inclusion matters. New York: McKinsey & Company. URL: <http://dln.jaipuria.ac.in:8080/jspui/bitstream/123456789/1340/1/McKinsey%20Report%20-%20Diversity-wins-How-inclusion-matters.pdf> [in English].

Стаття надійшла до редакції журналу 06.10.2022
